

Gulating lagmannsrett – Dom - LG-2017-85160

Instans	Gulating lagmannsrett – Dom
Dato	2018-05-09
Publisert	LG-2017-85160
Stikkord	Naborett. Retting etter naboloven. Forurensningsloven § 24a og grannelova § 2 og § 10.
Sammendrag	Krav om erstatning etter forurensningsloven og retting etter grannelova i forbindelse med at en bekk som tidligere hadde vært åpen, ble lagt i rør. Nabo hevdet å være påført vannskader som følge av at rørdimensjonen var for liten.
Saksgang	Bergen tingrett TBERG-2016-163442 – Gulating lagmannsrett LG-2017-85160 (17-085160ASD-GULA/AVD1).
Parter	Rolf Valdersnes (advokat Tarjei Hovland) mot Jonny Hjelle (advokat Ernst Gottfred Hansen).
Forfatter	Lagdommer Håvard Romarheim, lagdommer Arne Fanebust og ekstraordinær lagdommer Ørnulf Jacobsen. Meddommere: byggmeister, takstmann Rune Hestnes og murmester/bygningsingeniør Rolf Botnen.

Saken gjelder krav om erstatning etter forurensningsloven § 24a samt retting etter grannelova § 10.

Ankende part, Rolf Valdersnes, er eier av gnr 14 bnr 98 samt reell eier av en del av gnr 14 bnr 7 som ligger i tilknytning til bnr 98. Hans bolighus står på bnr 98, mens garasje, redskapshus, maskiner mv står på bnr 7. Ankemotparten, Johnny Hjelle, er eier av gnr 14 bnr 45 som han overtok i 2001. Eiendommene ligger i Radøy kommune.

Kravene i saken har delvis sammenheng med en bekk som går over Hjelles eiendom der bekken etappevis har vært lagt i rør. Valdersnes har fremsatt krav om erstatning og retting da han mener fullstendig gjenlukking av bekken som fant sted i 2011, har påført vannskader på hans eiendommer, særlig i forbindelse med en nedbørshendelse som fant sted 15.11.2013, men også i ettertid. Han har også krevd retting i forhold til en kloakkledning.

Bekken kommer fra jordbruksarealer sør for Hjelles eiendom der vannet går delvis åpent og delvis lukket i eldre kisteveiter eller rør. Kisteveiten/røret fra marken renner åpent noen få meter før det videre følger 400 millimeters betongrør som ble lagt for ca. 40 år siden. Disse rørene går så under en gruslagt plass og videre under en bygning kalt «butikken» for så å ende i en kulvert på fremsiden av denne. Fra denne kulverten og videre i retning den kommunale veien, Valdersnesvegen, ble det i 2007 lagt to plastrør, hvert med en lengde på seks meter, og med samme dimensjon som ovennevnte betongrør, i forbindelse med utvidelse av oppkjørsel til naboeiendommen, bnr 51. Det ble lagt grov steinfylling i bunnen med de nevnte rørene oppå. Nedenfor disse rørene var det fortsatt en åpen bekk ned til den kommunale veien.

I 2011 besørget Hjelle den resterende delen av bekken ned mot kommuneveien lagt i tilsvarende rør og med tilsvarende rørdimensjon som det som ble lagt ned i 2007. Det ble i denne forbindelse lagt finmasser som ble komprimert mot elvebunnen med rørene oppå. Formålet var å utvide avkjørselsveien til Hjelles eiendom.

Om sakens bakgrunn ellers uttaler tingretten følgende:

Den 15. november 2013 kom store nedbørmengder i området, i forbindelse med uværet «Hilde». Nedbørmengdene på stedet er anslått til 50-70 mm nedbør i løpet av noen timer den aktuelle dagen. Bekken hadde i forbindelse med flommen ikke tilstrekkelig kapasitet til å ta unna vannet som kom, noe som gjorde at bekken flommet over ved «butikken», og butikken ble oversvømt. Videre rant det vann ved hjørnet av butikken, og ned mot og over den kommunale veien. På dette tidspunkt var ikke plassen på gnr 45 asfaltert og flommen tok med seg grus og stein som var lagt i oppkjørselen på bnr 45. I tillegg til at bekken flommet over rant det også overvann fra jordbruksarealene nedover mot Valdersnes sine eiendommer.

Etter flommen meldte Valdersnes den 15. november 2013 skade til sitt forsikringsselskap, Frende Forsikring. Norsk Naturskadepool ved takstmann Atle D. Utkilen takserte de meldte skadene. Det fremgår av rapport fra Norsk Naturskadepool datert 10. desember 2013 blant annet at:

«Forsikringstaker mener at årsak til at elv har gått over sine bredder er at naboen over ham la elv i rør over del av eiendommen for ca 1 ½ år siden – og at det ble brukt rør med for liten diameter. Ut fra vår vurdering er dette mulig medvirkende årsak til skade».

Skadene ble taksert til kr 16.900, og gjaldt «rydding og oppgrusing av skadde veier og plass, fjerning av grusmasser ved veg for brakke». Krav om erstatning ble i utgangspunktet avslått.

Den 5. mai 2014 ble krav om erstatning fra Valdersnes fremsatt første gang mot Hjelle. Kravet ble avslått den 4. juni 2014.

Etter flommen i november 2013, har Radøy kommune sendt flere brev til Hjelle, første gang den 20. desember 2013. Hjelle ble bedt om å fjerne rørene han hadde lagt ned, at fyllmassene ble fjernet og at bekken ble gjenåpnet. Radøy kommune skrev også til Hjelle ved brev av 19. juni 2014, hvor det fremgår at avkjørselen fra den ble kommunale veien til Hjelles eiendom, etter kommunens vurdering var mangelfull. Videre fremgikk det at:

«Etter kommunen si vurdering må bekken opnast att/fjerna røyr og fyllmasser mot stikkgrøfta som går gjennom vegen i ein slik utstrekning at all overvatn går uhindra gjennom stikkgrøfta.»

Den 19. september 2014 ga kommunen pålegg om utbedring av avkjørselen og overvannshåndteringen, herunder at bekken/elven skulle gjenåpnes.

Ved brev av 26. juni 2015 fra Radøy kommune fremgår følgende:

Det er gjort tiltak ved at inntaket til den kommunale stikkgrøfta gjennom vegen er gjenopna på ein slik måte at det og kan brukast som eit overløp. Det er og laga overløp tilrettelagt for å ta overvatn som kjem opp av elva på baksida av «butikken» og som vert leda ned mot overløpet ved den kommunale stikkgrøfta. Det og opplyst at dersom det likevel skulle koma overvatn nedover rundt hjørna ved «butikken» vert det der også lagt ein oppheva asfaltkant slik at overvatnet her og vert leda mot overløpet ved kommunevegen.

Teknisk drift har som vegstyresmakt ved fleire høve vore på synfaring, også når det har vore store nedbørmengder. Med dei tiltaka som er gjennomført og vidare planlagt, vurderer vi det slik at dette kan vera ei akseptabel løysning med omsyn til drift og vedlikehald av kommunevegen.

Attstående arbeid må vera ferdig opparbeid innan 20. august 2015.»

I brev fra advokat Olav Pedersen på vegne av Radøy kommune datert 25. september 2016 til Valdernesnes, i forbindelse med at Valdernesnes også rettet krav mot Radøy kommune for økt vanntilsg/overvann, fremgår det at Radøy kommune anså utbedringsarbeidet Hjelle ble pålagt som ferdigstilt. Radøy kommune har også avvist kravet fra Valdernesnes.

Den 26. oktober 2015 gjennomførte Frende Forsikring ved ingeniør Atle D. Utkilen ny befaring på eiendommen til Valdernesnes. Av brev av 28. oktober 2015 fremgår det at Frende Forsikring besluttet at skader som følge av grusmasser/slam på eiendommen likevel skulle dekkes. Erstatningsutbetalingen var på kr 18.425 kr. For øvrig ble krav knyttet til brønn, belegningsstein og vann i blindkjelleren avslått.

Valdernesnes meldte på nytt skade til Frende forsikring den 8. september 2016, hvor det fremgår at saken ikke gjaldt enkelthendelsen den 15. november 2013 (som var meldt tidligere), men nå gjaldt omfattende jevnlig tilsg av overvann og forurensning fra naboeiendommene, kommunal vei og bnr 45. Kravet ble avslått av Frende Forsikring den 19. september 2016.

Høsten 2016 fremsatte Valdernesnes på nytt krav om erstatning mot Hjelle, og Hjelle har også nå avvist kravet.

Byggmester Bjørn Tore Kvinge avga skaderapport datert 16. august 2016, hvor han har estimert kostnadene ved utbedring for skader på Valdernesnes sine eiendommer bnr 98 og bnr 7, og kostnader knyttet til forurenset drikkevann til samlet kr 548.200 eks mva. Det fremgår av rapporten at de påståtte skadene i hovedsak knytter seg til skader i grunnmur, fuktskade i bjelkelag over blindkjeller, dreneringen rundt bolighuset, belegningsstein ved inngangspartiet, forurenset brønn, frostskade i gulv på garasje, grus og løsmasser bak lagerbygning, skader på vei til eiendommen og skader på murer på eiendommen.

Pål Ivarsøy i Cytos har også avgitt rapport, hvor hans oppdrag var å beregne kostnader for utbedring på skadde deler av grunnmur samt det han ellers vurderte å være følgeskader av vanninntrenging til kryprommet. Hans estimat utgjør kr 291.750 eks mva. Felles poster i Kvinges estimat og Ivarsøys estimat er trukket ut fra Ivarsøys estimat med kr 64.500 eks mva. og samlet krever Valdernesnes kr 775.450 eks mva., kr 969.312 inkl. mva. i erstatning av Hjelle.

Søksmål ble reist for Nordhordland tingrett ved stevning 10.10.2016.

Bergen tingrett avsa 07.04.2017 dom med slik slutning:

1. Jonny Hjelle frifinnes.
2. Innen to uker fra dommens forkynnelse betaler Rolf Valdernesnes kr 199.465 – hundreogtittitusenfirehundreogsekstifem – kroner i sakskostnader til Jonny Hjelle.

Valdernesnes har anket dommen. Det er anket over tingrettens bevisbedømmelse. Hjelle har tatt til motmæle.

Ankeforhandling ble holdt i Gulating lagmannsrett i Bergen, 11.-13.04.2018 hvor parter og prosessfullmektiger møtte. Det ble mottatt forklaring fra elleve vitner, hvorav fem var sakkyndige. Det ble foretatt befaring hvor det av rettsboken fremgår hvem som var til stede. Det ble foretatt slik dokumentasjon som fremgår av rettsboken.

Det bemerkes at krav fremsatt i ankende parts påstand punkt 3 nedenfor ikke var til behandling for tingretten, men er tillatt behandlet for lagmannsretten, jf. lagmannsrettens kjennelse 18.10.2017. Videre bemerkes at det har vært sakkyndig vitneførsel utover det som var tilfelle for tingretten.

Ankende part – Rolf Valdernesnes – har i det vesentlige anført:

Det kreves erstatning etter forurensningsloven § 24a samt retting etter grannelova § 2 jf. § 10. Det er ingen uenighet om de rettslige utgangspunkter.

Det foreligger skade på Valdernesnes sine eiendommer. Regelen i nevnte bestemmelse i forurensningsloven omfatter forskjellige skadeårsaker som utilstrekkelig dimensjonering, vedlikeholdssvikt eller en kombinasjon av dette. Uvanlig store nedbørsmengder er ikke unntatt ansvar. Det ble aldri gjort beregninger av nedbørsfeltet da anlegget ble etablert. I følge sivilingeniør Gjestemoen skulle de rør som ble lagt ned hatt en diameter på 1000 millimeter, mens anlegget kun har 400 millimeter.

Etter tiltak som ble gjort i 2007 hadde elven fremdeles fritt leie ned mot den kommunale veien. De tiltak som ble gjort da hadde ingen negativ effekt for vannføringen i elven. Det var tiltakene som Hjelle fikk gjennomført i 2011 som senere har ført til problemer ved at elven da ble fullstendig lukket. Fyllingen av elvebunnen som skjedde i den forbindelse var en kardinalfeil. Det ble da forutsatt at elven rant i plastrøret som ble lagt ned i 2007, hvilket ikke var tilfellet. Komprimerte finmasser innebar en lukking av elven der vannet før eller senere ville møte en propp, hvilket var tilfellet ved nedbørshendelsen 15.11.2013. Det er dessuten to åpne partier mellom to strekk med plastrør i elvefaret. Den kommunale veien eller kulverten der er ikke noe problem. Vannet renner som før i steinfylling under kulverten i denne veien, og denne tar unna ved stor vannføring. Det har aldri tidligere vært problemer med denne. De nye rørene har langt dårligere kapasitet enn kulverten i denne veien. Også kommunen har oppfattet det slik. Det må derfor legges til grunn at anlegget ikke lenger hadde tilstrekkelig kapasitet etter tiltaket som ble gjort i 2011. Ved nedbørshendelsen i 2013 klarte avløpsanlegget ikke å ta unna vannet, og vannet ble tvunget til å ta andre retninger, herunder under bakken og ned til ankende parts eiendommer. Dette har fortsatt i årene etter hendelsen. Det vises også til kommunens brev 19.06.2014 der Hjelle ble pålagt å åpne bekken og fjerne rør og masser. Vedlikeholdet har vært utilstrekkelig når dette ikke har vært etterkommet. Konklusjonen er at avløpsanlegget både er utilstrekkelig dimensjonert og vedlikeholdt.

Det foreligger årsakssammenheng. Det rant vann fra elven og ned til Valdernesnes ved nedbørshendelsen i 2013, og det har også vært etterfølgende tilsig. Valdernesnes' eiendommer har ikke hatt problemer med overvann før nevnte hendelse. Kjeller i boligen på bnr 98 har vært tørr. Valdernesnes oppbevarte tidligere materialer der. Også under befaringen var det fuktige partier hos Valdernesnes til tross for at det var tredje dag med opphold og tørr veibane. Også flere vitner har forklart seg om vann som kom opp i fra grunnen. Den kommunale veien er skutt inn i fjell fra og med nedkjørsel til Valdernesnes' garasje og opp til elven. Det er sannsynlig at vann renner uhindret langs berget ned til det sted hvor veien er skutt fra. Fundamentet i veien er store steiner. Det vises også til at kontrastvæske som Valdernesnes har brukt for å avdekke problemet, rant fra veggroften og ut på motsatt side nede hos Valdernesnes. Det vises ellers til forklaringer både fra de sakkyndige vitnene som ankende part har ført, kommunens uttalelser om årsaksforholdene, at ankende parts brønn har blitt forurenset samt skader på hans grunnmur.

Det vises ellers til forurensningsloven § 59 som innebærer at bevisbyrden er snudd. Det er tilstrekkelig at skadelidte godtgjør at forurensningen er «egnet til» å volde oppstått skade. Vann fra elven kan utvilsomt ha voldt de skader som er oppstått. Det er opp til ankemotparten å påvise at en annen årsak er mer sannsynlig.

Bjørn Rune Kvinges og Pål Ivarsøys tapsberegninger må legges til grunn. Det foreligger ingen alternative beregninger av tapet. Det er ikke mulig for Valdernesnes å begrense skadene før elvefaret åpnes. Kilden til problemet må løses først. Valdernesnes har forsøkt å få Hjelle, kommunen og NVE til å åpne elvefaret. Han har også fått låne en pumpe av kommunen i sin kjeller samt lagt ned rør ved garasje som skal avhjelpe problemene.

Da tiltaket i elven er i strid med grannelova § 2, kreves erstatning etter samme lovs § 9 og retting etter § 10. Elven må åpnes opp fra avkjørselen til bnr 51 og til kommuneveien.

Videre kreves retting i forhold til kloakkledning da det ved frost er høy risiko for lekkasje fra rør eller septiktank. Kloakkledningen ligger åpent i dagen. Valdernesnes skal ikke måtte tåle en overhengende fare for frost og oversvømmelse i naboens septiktank. Dette er i strid med grannelova § 2, og det kreves retting etter § 10.

Det ble nedlagt slik påstand:

1. Johnny Hjelle plikter å åpne elveløpet på gnr 14 bnr 45 fra avkjørselen til gnr 14 bnr 51 og ned til Valdernesvegen i Radøy kommune.
2. Johnny Hjelle dømmes til å betale erstatning til Rolf Valdernes oppad begrenset til kr 969.312.
3. Johnny Hjelle plikter å dekke kloakkledning fra septiktank på gnr 14 bnr 45 i Radøy kommune til Polden slik at den ligger frostsikkert og uten fare for UV-skader.
4. Johnny Hjelle dømmes til å betale Rolf Valdernes sine saksomkostninger for tingrett og lagmannsrett.

Ankemotparten – Johnny Hjelle – har i det vesentlige anført:

Ankende part må føre bevis for at gjenlukkingen av bekken faktisk har medført problemer for ankende parts eiendom for at ankemotparten skal kunne dømmes til å åpne bekkeløpet. Videre må han føre bevis for at den kloakkledning som er lagt fra ankemotpartens eiendom, på noe punkt er ulovlig anlagt. Vedrørende erstatningskravet må ankende part føre bevis for at den tilstand hans eiendom måtte befinne seg i er tilført skade forårsaket av vann fra bekkeløpet. Det må være årsakssammenheng. Skadene som oppsto i forbindelse med hendelsen i 2013 ble taksert av Norsk Naturskadepool. Dersom det er årsakssammenheng, må retten vurdere hvor mye av skaden som skyldes vann fra bekken. Det er på det rene at ankende parts eiendom utsettes for vann fra flere steder. Retten må derfor vurdere de enkelte poster som kreves erstattet. Bevisbyrden er ikke snudd. Det må også vurderes om ankende part har satt i verk skadebegrensende tiltak. Hvis ikke, må det vurderes lemping av ansvaret. Ankende part har lagt ned et rør av beskjedne dimensjon for å avhjelpe forholdene. Dette er et nesten ubrukelig tiltak, iallfall hvis det skal ha noen effekt i forhold til de vannmengder som ankende part anfører at han blir utsatt for. Tilsvarende gjelder dersom retten finner at ankende part ikke har utført nødvendig og sedvanlig vedlikehold av eiendommen. Det er ikke korrekt at ankende parts eiendom var lytefri før 2013.

Det er sentralt i vurderingen av årsaksforholdene at det er forholdsvis lang avstand fra bekken til ankende parts eiendom – ca. 70 meter.

Rørledningen som går ned til kulvert ved kommunal vei, har vært lagt etappevis. Hver etappe er lagt med 400 millimeter rør. Bnr 7 la betongrør av slik dimensjon fra sin eiendom for ca. 40 år siden. Disse gikk videre inn på ankemotpartens eiendom på område der det senere ble bygget butikk med en kulvert på fremsiden av butikken, men ingen kulvert under butikken. I 2007 ble rørtraseen forlenget da Trond Valdernes la ned to rør av seks meter slik at rørtraseen ble avsluttet noe lenger ned i bakken. Ankemotparten forlenget i 2011 rørtraseen med to rør av samme lengde hvor det hele ble avsluttet i kulvert ved kommuneveien der det ene røret ble kappet av to meter for at kommunen skulle ha mulighet for inspeksjon. Denne siste etappen medførte ingen innsnevring i forhold til tidligere etapper. Rørene som ankemotparten besørget lagt ned, ble lagt på komprimert masse og således i samsvar med det som sivilingeniør Gjestemoen forklarte. Hvis rørene legges på for stor stein, vil vann lett komme på avveie. NVE har ikke erkjent noe ansvar. Kommunen påla ankemotparten å utbedre avkjørsel og håndtering av overvann og har godkjent de tiltak ankemotparten satte i verk for å avhjelpe problemet. Den 15.11.2013 ble dette området og resten av Vestlandet utsatt for et voldsomt regnvær – uværet «Hilde» – der mengden nedbør var på ca. 70 millimeter i løpet av få timer. De vannproblemer dette medførte på begge parters eiendommer, hadde ikke sammenheng med det arbeidet som ankemotparten har foretatt. Han har imidlertid satt i verk tiltak for å forhindre lignende hendelser ved å lage en avlastningsgrøft ved butikken, som skal samle opp eventuelt overvann i bakkant av butikken. I forbindelse med nedbørshendelsen i 2013, meldte ankende part skade til Norsk Naturskadepool. Han aksepterte og mottok skadeoppgjør etter uværet «Hilde». Det aksepterte skadeoppjøret indikerer klart skadeomfanget etter denne hendelsen. Det foreligger ikke bevis for at bekken har forårsaket vannskader på ankende parts eiendom.

Det bestrides også at ankemotparten har noe ansvar for at ankende parts brønn er blitt forurenset. Det er husdyr på beite i området, og området blir gjødslet med naturgjødsel, hvilket lett fører til at brønner i området blir forurenset. Ankemotparten har selv hatt problemer med det samme og har måttet avhjelpe dette ved å foreta brønnboring. Krav vedrørende tildekning av avløpsledning kan heller ikke føre frem. Denne ble lagt ned på midten av 1970-tallet og har fungert siden.

Vedrørende bevisførselen bemerkes at flere vitner ikke har kunnet bidra med relevante opplysninger i saken. Dels har de basert seg på uriktig faktum eller har gått utenfor sin kompetanse. Dels har de ikke vært på stedet

før flere dager etter nedbørshendelsen. Videofilm som ble vist, viser betongrør som enkelte steder slipper vann inn i rørene, noe som ikke indikerer at det er vann på avveie.

Det er nå 4 ½ år siden nedbørshendelsen i 2013 uten at det foreligger bevis for at det i ettertid har kommet vann inn på ankende parts eiendom eller at skade har oppstått, som ankemotparten har ansvar for og dette til tross for at det eksempelvis i 2017 nesten ble satt nedbørsrekord.

Det ble nedlagt slik påstand:

1. Anken forkastes.
2. Johnny Hjelle erstattes sakens omkostninger for Gulating lagmannsrett.

[Lagmannsretten bemerker]

Lagmannsretten finner at anken delvis fører frem.

Lagmannsretten vil først ta stilling til spørsmål om *erstatning*.

Selv om det ikke oppfattes å være noen uenighet om de rettslige utgangspunkter, vises det til det tingretten uttaler om dette:

Valdersnes gjør prinsipielt gjeldende forurensningsloven § 24a som grunnlag for Hjelles ansvar for skader oppstått på Valdersnes sine eiendommer.

Av § 24a følger det at:

«Anleggseieren er ansvarlig uten hensyn til skyld for skade som et avløpsanlegg volder fordi kapasiteten ikke strekker til eller fordi vedlikeholdet har vært utilstrekkelig».

Etter rettens oppfatning er det ingen tvil om at Hjelle er «anleggseier» for den del av «avløpsanlegget» som kravet knytter seg til. Retten viser til at saksøker gjør gjeldende at det er den del av bekkefaret som ble lagt i rør og gjenfylt i 2011/2012 som ikke har tilstrekkelig kapasitet og/eller er utilstrekkelig vedlikeholdt. For andre deler av bekken gjøres det ikke gjeldende manglende kapasitet eller utilstrekkelig vedlikehold.

Ansvar etter § 24a forutsetter at skaden er voldt av et «avløpsanlegg». Etter § 21 første ledd omfatter avløpsanlegg «anlegg for transport og behandling av avløpsvann». «Avløpsvann» omfatter etter andre ledd «både sanitært og industrielt avløpsvann og overvann».

Saksøkte har ikke bestridt at det er tale om et avløpsanlegg i lovens forstand og at overvann er avløpsvann i forurensningslovens forstand, og retten legger dette til grunn.

Det er videre et krav for å ha ansvar etter bestemmelsen at avløpsanlegget – på grunn av at kapasiteten ikke strekker til eller vedlikeholdet er utilstrekkelig – «volder» skade. Av NOU 2015:16 «Overvann i byer og tettsteder som problem og ressurs» fremgår på side 2 følgende:

«Anleggseiers objektive erstatningsansvar etter § 24a omfatter skader som følge av utilstrekkelig kapasitet eller vedlikehold. Ansvarsgrunnlaget skiller således mellom to ulike måter skaden kan voldes på (skadeårsaker). Ved utilstrekkelig kapasitet kan overtrykk i avløpsledningene føre til at det oppstår tilbakeslag, ledningsbrudd og overløp, noe som kan føre til fukt eller forurensningsskader som følge av at overvannet ikke blir bortledet slik det skulle. Hvis vedlikeholdet har vært utilstrekkelig kan dette føre til tiltetting av avløpsledninger eller ledningsbrudd, noe som igjen kan føre til lignende skader. Felles for de to grunnvilkårene for erstatningsansvar er imidlertid at skaden er forårsaket av avløpsanleggets sviktende evne til å bortlede vann «Taubøll», 2010).»

Selv om anlegget skulle ha for liten kapasitet eller være for dårlig vedlikeholdt, er det altså en forutsetning for erstatningsansvar at det er årsakssammenheng mellom avløpsanleggets eventuelle sviktende evne til å bortlede vann på og skadene på Valdersnes sine eiendommer.

...

Retten bemerker likevel at et eventuelt ansvar uansett er begrenset til et påregnelig tap, jf. alminnelige erstatningsrettslige regler. Retten viser videre til avgjørelse fra Borgarting lagmannsrett, LB 2005-156870, hvor det fremgår at:

«Tatt i betraktning at det før vedtakelsen av forurensningsloven § 24a gjaldt et ulovfestet force majeure unntak og at forarbeidene til denne bestemmelsen ikke gir holdepunkter for å anta at lovgiver har ment å gjøre noe endring på dette, legger lagmannsretten grunn at det fortsatt gjelder et slikt unntak fra det objektive ansvar».

Ankende part har anført at det gjelder en omvendt bevisbyrde – at skadevolder har bevisbyrden for at manglende kapasitet eller utilstrekkelig vedlikehold ikke er årsak til de oppståtte skader. Det finner lagmannsretten ikke holdepunkter for og kan slutte seg til det tingretten uttaler om dette, jf. tingrettens dom s. 11-12.

Lagmannsretten legger til grunn at utilstrekkelig kapasitet kan skyldes ulike forhold, men at spørsmål om rørdimensjon på de rør som Hjelle besørget nedlagt i 2011, omfattes av bestemmelsen i § 24a.

Det legges til grunn at det ikke har vært problemer med overvann før nedbørshendelsen i 2013, noe det er enighet om, herunder at det ikke har vært slike problemer etter de arbeider som ble foretatt i 2007 i forhold til utvidelse av oppkjørsel til bnr 51. Det springende punkt er om det arbeid Hjelle foretok i 2011 er årsak til de problemer som anføres å være oppstått på Valdernesnes sine eiendommer ved nedbørshendelsen i 2013 og ved vanntilsig senere. Det er ikke opplyst om konkrete nedbørshendelser etter hendelsen i 2013.

Det er på det rene at det ikke har vært fremsatt noen søknad til kommunen når det gjelder det arbeidet som ble gjort i 2011. I brev 04.06.2014 fra Hjelles daværende advokat, Reichelt, fremgår det at Hjelle fra kommunen fikk opplyst at tiltaket ikke var søknadspliktig så lenge de nye rørene hadde samme dimensjon som de eksisterende. I brev 19.06.2014 gir kommunen uttrykk for at avkjørselen til Hjelles eiendom er blitt endret og at dette er et søknadspliktig tiltak etter veglova § 40. Det legges videre til grunn at det ikke ble foretatt beregninger av rørdimensjon i forhold til nedbørsfelt da rørene ble lagt på dette tidspunkt. Det styrende for dette oppfattes å ha vært dimensjonen på de rør som tidligere har vært lagt ned i bekkeløpet. Om selve utførelsen av arbeidet ellers har vitnet, Mathias Nyheim, som foresto dette, forklart at han sorterte de stedlige massene slik at rørene ble lagt på fin pukk og støv, at disse massene ble komprimert og rørene lagt på disse massene med grovere masser (16-32 pukk) oppå rørene. Lagmannsretten oppfatter ikke at det er noe å bemerke til selve utførelsen av dette arbeidet.

Som det fremgår over av rapport 10.12.2013 fra Norsk Naturskadepool mente Valdernesnes at skadene på hans eiendommer hadde sammenheng med de arbeidene som ble gjort i 2011 og at rørdimensjonen var for liten, noe forsikringsselskapet sluttet seg til som en forklaring på mulig medvirkende årsak til skaden. Skadene ble taksert til kr 16.900 som nevnt over og gjaldt som nevnt *«rydding og oppgrusing av skadde veier og plass, fjerning av grusmasser ved veg for brakke»*, men erstatning ble i første omgang avslått. Senere gikk selskapet med på å dekke skader som følge av grusmasser/slam, men ikke krav knyttet til brønn, belegningsstein og vann i blindkjeller. Erstatningsutbetalingen var på kr 18.425. Som det fremgår over meldte Valdernesnes i 2016 ny skade til sitt forsikringsselskap, men det ble avslått av selskapet. Skaden var da beskrevet som *«omfattende jevnlig tilsig av overvann og forurensning fra naboeiendommene, kommunal vei og bnr 45»*.

Det vises videre til Hjelles korrespondanse med kommunen der kommunen i brev 20.12.2013 til Hjelle ga uttrykk for at årsaken til at overvannet kom inn i kommuneveien og ikke fulgte stikkgrøft, var at bekken som før var åpen, var blitt lagt i rør og fylt over med steinmasser og at rørdimensjonen ikke var tilstrekkelig for de nedbørsmengder man hadde hatt i det siste. Det sentrale for kommunen var at avkjørselen til blant annet Hjelles eiendom ble utformet slik at overvannet ikke kom inn i og over kommuneveien, jf. kommunens brev 19.06.2014. Som det fremgår under redegjørelsen for sakens bakgrunn, ba kommunen i utgangspunktet rørene fjernet og bekken gjenåpnet, men aksepterte senere de tiltak Hjelle hadde satt i verk, særlig ved det overløp som ble tilrettelagt for å ta overvann som kom opp av bekken på baksiden av «butikken» og som ble ledet ned mot overløpet ved den kommunale stikkgrøften, jf. brev 26.06.2015.

Det er avgitt flere uttalelser i saken som underbygger at lukkingen av bekken er sannsynlig årsak til de skader som er oppstått. Dette fremgår av brev 06.10.2014 fra senioringeniør Svein Arne Vågane som også forklarte seg for retten. Det fremgår også av notat 27.10.2015 fra takstmann Andre Myrtveit. Også byggmester Bjørn Rune Kvinge er av denne oppfatning, jf. hans skaderapport 16.08.2016.

Sivilingeniør Erlend Gjestemoen som var ny for lagmannsretten, har om hendelsen i november 2013, uttalt at det lukkede bekkeløpet ikke hadde kapasitet til den vannføringen som oppsto da. Han oppfatter at vannveien tydelig har hatt en propp i systemet og at vannet har kommet opp gjennom veilegemet på plassen mellom tilkomstveien og den kommunale veien. Han har imidlertid ikke hatt innvendinger mot den måten selve

arbeidet ble gjort på i 2011 med komprimering av masser som fundament for de rør som da ble lagt. Han konkluderer med at oversvømmelsen skyldes for dårlig kapasitet i det lukkede bekkeløpet. Han mener rørdimensjonen skulle vært 1000 millimeter. Han mener videre at det har vært mer vannsig i de siste årene mot eiendommene til Valdernesnes og at vannet kommer fra grunnen samt at dette vannet siger i grunnen fra bekken.

Det er flere vitner som har forklart seg om vann som kom opp fra grunnen på plassen nedenfor «butikken» – mellom denne og kommuneveien – i forbindelse med nedbørshendelsen i 2013. Det vises til forklaringer fra vitnene Martin Soltvedt, Trond Valdernesnes og Geir Hugo Dalseng. Ankende part har forklart seg om kommuneveien – at denne er skutt inn i fjell fra og med nedkjørsel til ankende parts garasje og opp til bekken. Han mener at det renner vann uhindret langs berget ned til dette stedet. Han opplyser også at han har fylt kontrastvæske i veigrøften og at denne rant fra veigrøften og over på motsatt side ned til hans eiendom.

Lagmannsretten har ikke grunn til å betvile de beregninger som er gjort av sivilingeniør Gjestemoen, som innebærer at den rørdimensjon som har vært benyttet på 400 millimeter ikke er tilstrekkelig. Avlastningsrøret ved «butikken» oppfattes imidlertid å avhjelpe manglende kapasitet ved inntak til betongrør på oversiden av «butikken» idet det er sannsynlig at avlastningsrøret vil fange opp eventuelt overvann som måtte danne seg der, noe lagmannsretten er enig i. Det er opplyst at det dannet seg betydelige mengder overvann i dette området ved nedbørshendelsen i 2013. Lagmannsretten finner det videre sannsynlig at utilstrekkelig rørdimensjon på de rør Hjelle la ned i 2011 ved hendelsen i 2013 har medført en propp lenger ned – mellom «butikken» og kommuneveien – ved at disse rørene ikke har klart å ta unna vannmengden og at en del av vannet har gått utenfor rørene i massene rundt. Dette var, som nevnt over, til dels finmasser som var komprimert, noe som kan være årsak til at vann kom opp fra grunnen, slik flere vitner har observert i forbindelse med denne hendelsen. Lagmannsretten har ikke grunn til å betvile det siste selv om disse vitnene ikke har kunnet påvise helt eksakt sted hvor dette skjedde.

Lagmannsretten legger etter dette til grunn at rørdimensjonen ikke er tilstrekkelig og at avløpsanlegget ikke har tilstrekkelig kapasitet etter forurensningsloven § 24a. Det er ikke konkrete opplysninger som underbygger at vedlikeholdet har vært utilstrekkelig.

Spørsmålet er om det er årsakssammenheng mellom utilstrekkelig kapasitet og de skader Valdernesnes har påberopt.

Lagmannsretten har få konkrete holdepunkter i form av dokumentasjon, for eksempel foto, som kan underbygge at det er årsakssammenheng. At Valdernesnes kan påvise mye vann på ulike steder på sin eiendom ved nedbør, underbygger ikke alene at det er årsakssammenheng. Det er heller ikke fremlagt bevismateriale som underbygger Valdernesnes sin forklaring om hvordan veilegemet i den kommunale veien er oppbygd, herunder om det er holdepunkter for hans oppfatning om at vannet følger veilegemet, at det treffer en bergvegg ved nedkjørsel til Valdernesnes, krysser veien og ender på hans eiendom. Resultat ved bruk av kontrastvæske, som han selv opplyser å ha benyttet, er heller ikke dokumentert, hvilket kunne vært gjort ved foto.

Innkjørsel til Valdernesnes sine eiendommer ligger 60-70 meter til siden for bekkeløpet, noe som innebærer at eventuelt overvann fra bekkeløpet må renne en ikke ubetydelig strekning før det kommer ned til Valdernesnes. Allerede avstanden mellom partenes eiendommer og deres beliggenhet i forhold til hverandre samt bekkens beliggenhet i forhold til Valdernesnes sine eiendommer, gjør at det knytter seg usikkerhet til årsaksforholdene. Dertil kommer at Valdernesnes sine eiendommer ligger på nedsiden både av til dels sterkt skrånende terreng og den kommunale veien som på dette stedet skrår nedover, der det generelt må påregnes til dels betydelig tilførsel av vann. Også terrenget inne på Valdernesnes sine eiendommer, særlig nedkjørsel til garasje og nedgang til bolighus er skrånende. Dette underbygger at problemet med vanntilsig til hans eiendom er meget komplekst. Antakelig er det nokså dekkende når Valdernesnes selv 08.09.2016 i forbindelse med at han på nytt meldte skade til sitt forsikringsselskap, ga uttrykk for at saken ikke bare gjaldt enkelthendelsen i 2013, men nå *«gjaldt omfattende jevnlig tilsig av overvann og forurensning fra naboeiendommene, kommunal vei og bnr 45»*. Han kan heller ikke i nevneverdig utstrekning ses å ha satt i verk tiltak selv for å avhjelpe eventuelt tilsig av vann. Plastrør (gul av farge) som ble observert under befarings, hadde liten dimensjon, og lagmannsretten oppfatter dette som et lite tilfredsstillende tiltak, iallfall hvis tilsiget er slik Valdernesnes selv hevder. Lagmannsretten kan også i stor utstrekning slutte seg til det tingretten nevner om svakhetene ved dreneringen rundt Valdernesnes sitt hus, jf. tingrettens dom s. 11.

Under befaringsen var det vanskelig for retten å få noe inntrykk av om det var noe vann «på avveie». Rent visuelt syntes det å være korrelasjon mellom mengde vann som rant inn ved/rundt betongrør på oversiden av «butikken» og det som rant ut i kulvert under kommunal vei. Dette samsvarer også med det sakkyndig vitne Per

Oskar Store forklarte. Men det knytter seg usikkerhet til disse forhold. Det er også vanskelig å vite sikkert hvor vannet som renner utenfor betongrør tar veien – om det følger bekkeløpet eller tar andre veier. Video tatt av betongrørene innvendig viste at det foruten vann som rant i rørene, også på flere steder kom vann utenfra og inn i rørene, for eksempel i skjøter.

Samlet finner lagmannsretten ikke tilstrekkelig sannsynliggjort årsakssammenheng mellom utilstrekkelig kapasitet og de skader Valdernesnes har påberopt. Lagmannsretten finner det herunder heller ikke tilstrekkelig sannsynliggjort at forurensning av brønn på Valdernesnes sin eiendom har sammenheng med vanntilsig fra ovennevnte bekk. Sivilingeniør Gjestemoen har vurdert forskjellige mulige kilder – overflateavrenning, kloakk fra partenes eiendommer, vann fra bekken og smådyr i brønnen. Det siste er ikke utelukket siden brønnen ikke er bygget med tett lokk. I sin forklaring for lagmannsretten har han uttrykt usikkerhet om kilden til forurensning av brønnen. Lagmannsretten peker også på husdyrholdet i området, at det går dyr på beite, bruk av naturgjødsel samt at det er andre grunneiere i området som har hatt problemer med forurensning av sine brønner. Hjelle har selv opplyst å ha hatt slike problemer og har derfor måttet forta brønnboring for å få tilfredsstillende drikkevann. Det er fremlagt dokumentasjon, brev 08.09.2010, i saken som viser at han har tatt opp dette problemet i forhold til en nabo i 2010 og derfor på et tidspunkt som ikke var så svært lenge før disse problemene oppsto for Valdernesnes.

Samlet finner lagmannsretten det ikke tilstrekkelig sannsynliggjort at det er årsakssammenheng mellom det gjenfylte bekkefaret og de skader som er påført Valdernesnes sine eiendommer. Vilåårene for erstatning etter forurensningsloven § 24a og § 57 anses derfor ikke å være til stede.

Det andre spørsmålet lagmannsretten skal ta stilling til er krav om *retting* etter grannelova § 10.

Valdernesnes har for det første krevd at Hjelle skal åpne elveløpet slik nærmere angitt i ankende parts påstand punkt 1.

I følge grannelova § 10 kan en nabo kreve retting dersom det foreligger en tilstand eller forhold som er i strid med samme lovs § 2, § 3, § 4 og § 5. I dette tilfellet vil det være tale om tålegrensen i bestemmelsens § 2 er overtrådt hvor det fremgår at ingen må sette i verk noe som «urimeleg eller uturvande» er til skade eller ulempe på naboeiendommen. Ved avgjørelsen av om noe er urimelig, skal det legges vekt på «om det er venteleg etter tilhøva på staden og om det er verre enn det som plar fylgja av vanlege bruks- og driftsmåtar på slike stader» Av dette følger at dersom ankende part er blitt påført en usedvanlig ulempe er tålegrensen i bestemmelsen overskredet.

Lagmannsretten viser til de beregninger som er gjort av sivilingeniør Gjestemoen over og hans konklusjon om at rørdimensjonen som er benyttet er for liten, at dette har medført at rørene ikke har klart å ta unna vannmengden ved nedbørshendelsen i 2013, at det dannet seg en propp samt de ovennevnte vitneuttalelser om vann som kom opp fra grunnen, som samlet underbygger sannsynligheten for at noe lignende vil kunne skje ved lignende nedbørsituasjoner i fremtiden. Det vises også til de skader nedbørshendelsen i 2013 påførte Valdernesnes – de som ble akseptert av forsikringsselskapet. Lagmannsretten finner det for sin del ikke avgjørende at kommunen i 2015 i forhold til drift og vedlikehold av kommuneveien fant den løsning tilfredsstillende som Hjelle hadde valgt for å avhjelpe problemet med overvann.

Lagmannsretten finner etter dette at Valdernesnes må få medhold på dette punkt.

For det andre er det krevd retting i forhold til at Hjelle skal tildekke kloakkledning fra septiktank på Hjelles eiendom og til Polden slik at den ligger frostsikkert og uten fare for UV-skader. Det er opplyst at kloakkledningen ble lagt på midten av 1970-tallet. Det er på det rene at den ligger åpen et kort strekk. Vitnet, Thorleif Stendal, opplyste at kloakkledningen lå åpen ca. en meter, men at den ikke hadde noen deformasjon eller skader av noen art. Lagmannsretten legger derfor til grunn at det ikke er opplysninger om at ledningen ikke er tett eller at den har vært utsatt for frostskaader eller andre skader. Selv om det er opplyst at det tidvis vil kunne være aktuelt med tining av denne type rør, finner lagmannsretten både at de klimatiske forhold med normalt milde vintre på stedet og at det ikke har vært noen slike problemer som påberopt på over 40 år, tilsier at det ikke er tale om noen overskridelse av tålegrensen i grannelova § 2 som gir grunnlag for krav om retting etter samme lovs § 10.

Anken har ført frem for så vidt gjelder ovennevnte krav på retting, ikke ellers. Ingen av partene kan ut fra dette anses å ha fått medhold fullt ut eller i det vesentlige, jf. tvisteloven § 20-2 første ledd jf. andre ledd. Hovedregelen der ingen av partene har fått medhold fullt ut eller i det vesentlige, er at hver av partene skal dekke egne sakskostnader, jf. tvisteloven § 20-3. Lagmannsretten finner ikke grunn til å gjøre unntak.

I medhold av tvisteloven § 20-9 andre ledd skal lagmannsretten legge sitt resultat til grunn ved avgjørelsen av krav om sakskostnader for tingretten og finner at hver av partene skal dekke egne sakskostnader også for tingretten, jf. § 20-3. Lagmannsretten finner ikke at saken sto i noen slik vesentlig annen stilling for tingretten enn for lagmannsretten eller at det ellers er grunn til å gjøre unntak.

Sakskostnader tilkjennes derfor ikke verken for lagmannsretten eller tingretten.

Dommen er enstemmig.

Domsslutning

- 1. Johnny Hjelle plikter å åpne elveløpet på gnr 14 bnr 45 fra avkjørselen til gnr 14 bnr 51 og ned til Valdernesvegen i Radøy kommune.*
- 2. Johnny Hjelle frifinnes for krav om å dekke kloakkledning fra septiktank på gnr 14 bnr 45 i Radøy kommune til Polden slik at den ligger frostsikkert og uten fare for UV-skader.*
- 3. Anken forkastes for så vidt gjelder krav om erstatning.*
- 4. Sakskostnader for lagmannsretten tilkjennes ikke.*
- 5. Sakskostnader for tingretten tilkjennes ikke.*